

оскільки в їх родинх це розглядалося як нормальне співіснування та спілкування.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Методичних рекомендацій до корекційних програм для осіб, які вчиняють насильство в сім'ї : наказ Міністерства соціальної політики від 29 жовт. 2014 р. № 838.
2. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2018. № 5. Ст. 35.
3. Про затвердження Типової програми для кривдників : наказ Міністерства соціальної політики від 29 жовт. 2018 р. № 1434.
4. Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства : Указ Президента України від 21 верес. 2020 р. № 398/2020.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ГЕНДЕРНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ В УКРАЇНІ І РЕКОМЕНДАЦІЇ ПРОТИДІЇ ЦИМ ЯВИЩАМ В РОЗРІЗІ ВИКОНАННЯ ВСЕСВІТНЬОЇ АКЦІЇ «16 ДНІВ ПРОТИ НАСИЛЬСТВА»

Світлана ЖОЛОБ, курсант 1-го курсу навчально-наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ

Максим ПЕНДЮРА, в.о. завідувача кафедри теорії держави та права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

Гендерна рівність є основоположним принципом у системі захисту прав і основоположних свобод людини та громадянина, який прямо закріплений у Статуті ООН. Україна підтвердила свою відданість забезпеченню прав жінок шляхом прийняття Цілей сталого розвитку ООН до 2030 р. та основних угод, присвячених гендерній проблематиці, насамперед, Конвенції ООН з подолання всіх форм дискримінації щодо жінок. Окрім того, гарантії гендерної рівності чоловіків та жінок, зокрема, у сфері зайнятості, освіти, навчання, економічній, соціальній та сфері прийняття рішень, були закріплені Угодою про Асоціацію між Україною та ЄС.

Незважаючи на наявність законів України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», «Про попередження насильства в сім'ї» тощо, їх норми, на нашу думку, залишаються переважно декларативними через наступні причини:

а) низька обізнаність жінок (особливо в сільській місцевості) із міжнародними стандартами у сфері захисту від гендерної дискримінації. Жінка часто не розуміє, що її права було порушено, особливо якщо йдеться про випадки дискримінації. За 15 років дії закону України «Про забезпечення

рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» лише в 145 судових актах міститься посилання на цей закон, при цьому в переважній більшості справи ініційовано державними контролюючими органами (здебільшого – у випадках реагування на факти вказівки статі працівника в оголошеннях про наявність вакансії), а не самими жертвами дискримінації;

б) невміння представників юридичної професії, у тому числі суддів, ідентифікувати ті випадки, коли порушення прав та законних інтересів жінки стає наслідком дії дискримінаційних положень законодавства або гендерно нейтральних законодавчих актів, які на практиці призводять до дискримінаційних наслідків.

До гендерної нерівності можна назвати такі:

а) В Україні заборонено використовувати працю жінок вночі.

Хоча ця заборона сягає 1919 року, коли радянський законодавець намагався виключити можливість знаходження жінки в нічний час з особами чоловічої статі, з якими вона не перебуває в родинному зв'язку, вона продовжує зберігатися в нашому законодавстві, а з її законністю погоджуються 90% опитаних судей. Втім, в парламенті знаходиться на розгляді проект нового Трудового кодексу, який містить заборону залучення до роботи в нічний час тільки вагітних жінок.

б) Більш 500 видів робіт є забороненими для жінок. В Україні продовжує діяти Перелік важких робіт та робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок. Включаючи в себе понад 500 видів таких робіт, Перелік не став «мертвою нормою» – суди продовжують його застосовувати, що призводить до порушення прав жінок на працю.

Потенційне порушення прав жінок, прояви дискримінації за ознакою статі є можливим у різних сферах відносин. Водночас, для підвищення ефективності реагування, є потреба виділення певних сфер відносин, які характеризуються підвищеним ризиком. Сам характер окремих видів відносин зумовлює підвищений ризик порушення прав жінок, у тому числі через усталені в суспільстві стереотипи щодо соціальних ролей чоловіків і жінок.

Аналіз наявної практики, експертні й аналітичні дослідження у сфері забезпечення рівності за ознакою статі, дозволяють виділити ті сфери суспільного життя, де ризик дискримінації за ознакою статі, у тому числі поєднаною з іншими ознаками (інвалідність, належність до певної національності / етнічної групи, вік, тощо), за ознаками вагітності, годування груддю, родинного статусу, сімейних обов'язків, та / або іншого порушення прав жінок є найбільш високим / вірогідним. Це, зокрема, сімейні відносини, трудові, відносини щодо окремих видів соціального забезпечення, відносини, пов'язані із доступом жінок до політики, зокрема, застосування так званих гендерних квот на виборах тощо.

Крім того, як свідчить практика, окремі різновиди правопорушень і злочинів мають гендерну обумовленість – їх жертвами в переважній

більшості випадків виступають жінки. Йдеться про домашнє насильство, зґвалтування, торгівлю людьми тощо. Відповідно, такі випадки потребують особливої уваги в аспекті необхідності застосування гендерно чутливого підходу. Прикладом таких сфер, зокрема, є:

1. Захист і сприяння реалізації прав уразливих груп жінок і дівчат (жінки з ВІЛ/СНІД, жінки з інвалідністю, жінки з числа ВПО, жінки, задіяні у секс-індустрії, сільські жінки, жінки у місцях позбавлення волі, жінки похилого віку, ромські жінки тощо). приділяючи основну увагу таким питанням як бідність, неграмотність, насильство, неоплачувана робота, включаючи догляд за членами сім'ї, доступ до медичного обслуговування, житла, соціальної допомоги і економічної підтримки, зайнятості.

2. Права жінок і дівчат, у тому числі з уразливих груп населення, у зоні конфлікту. Увага має приділятися, серед іншого таким питанням як: захист жінок і дівчат від насильства, у тому числі сексуального, доступ до медичних послуг, освіти, соціального забезпечення, участь жінок у прийнятті рішень тощо.

3. Права жінок і дівчат в окремих сферах життєдіяльності: – дискримінація у системі освіти; – дискримінація у сфері зайнятості, у тому числі поширеність сексуальних домагань; – дискримінація під час надання медичних послуг; – дискримінація у сфері забезпечення житлових умов; – дискримінація в органах системи юстиції; – дискримінація у доступі до послуг та у проведенні вільного часу.

4. Права жінок у сфері зайнятості (відмова у працевлаштуванні, недопуск жінок до небезпечних і важких робіт, відмова у працевлаштуванні / недопуск вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років, до роботи, яка передбачає відрядження, справи про недопуск таких жінок до відряджень, відмова у працевлаштуванні / недопуск жінок до роботи, яка передбачає нічні зміни тощо; розміщення оголошень про роботу (наявність вакансії) із зазначенням статі).

5. Попередження і реагування на випадки сексуальних домагань на роботі і за місцем навчання.

Так, зокрема, відповідно до Закону України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків» передбачає: сексуальні домагання – дії сексуального характеру, виражені словесно (погрози, залякування, непристойні зауваження) або фізично (доторкання, поплескування), що принижують чи ображають осіб, які перебувають у відносинах трудового, службового, матеріального чи іншого підпорядкування.

6. Розміщення реклами, яка містить сексизм та / або є такою, що принижує осіб жіночої або чоловічої статі. Згідно із абз. сьомим ч. 2 ст. 17 Закону України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків»: роботодавцям забороняється в оголошеннях (рекламі) про вакансії пропонувати роботу лише жінкам або лише чоловікам, за винятком специфічної роботи, яка може виконуватися виключно особами певної статі, висувати різні вимоги, даючи перевагу одній із статей, вимагати від осіб, які

влаштовуються на роботу, відомості про їхнє особисте життя, плани щодо народження дітей.

Рекомендації:

1. Необхідною є організація спільних заходів за участю представників державних інституцій і громадянського суспільства з метою вироблення спільного бачення подальших дій щодо ефективної реалізації принципу гендерної рівності в публічній і приватній сфері відносин.

Один із напрямів – проведення широких інформаційних кампаній, спрямованих на подолання вкорінених стереотипів щодо соціальних ролей жінок і чоловіків, підвищення рівня обізнаності жінок, особливо в сільській місцевості, юридичної спільноти і в цілому широкої громадськості щодо їх прав і механізмів їх реалізації.

Окремий напрям – формування вміння представників юридичної професії, в першу чергу суддів, ідентифікувати ті випадки, коли порушення прав та законних інтересів жінки стає наслідком дії дискримінаційних положень законодавства або гендерно нейтральних законодавчих актів, які на практиці призводять до дискримінаційних наслідків, або ж гендерних стереотипів, які існують в суспільстві. Крім того, відповідні інформаційні кампанії мають подолати сприйняття громадськістю, у тому числі юристами, уповноваженими державними органами, текстів міжнародних документів з питань забезпечення гендерної рівності як певних абстрактних конструкцій, які не пропонують конкретних моделей вирішення реальних життєвих спорів.

2. Державі необхідно звернути особливу увагу на проблему домашнього насильства і насильства щодо жінок. В умовах збройного конфлікту значна частина чоловіків після повернення додому з зони АТО зазнає складнощів у працевлаштуванні та соціальній адаптації до звичайного життя, що в разі підвищує загрозу насильства (фізичного, психологічного, економічного, сексуального) з їх боку щодо членів сімей та родичів.

3. В якості окремого завдання вбачається створення юридичних механізмів реалізації прав жінок, які потенційно можуть стати жертвами подвійної дискримінації (жінки-ВПО; жінки передпенсійного віку; жінки, які проживають у сільській місцевості тощо).

4. Парламентським комітетам спільно з громадськістю необхідно забезпечити, аби проект Трудового кодексу України був позбавлений суто патерналістських положень (заборона для жінок працювати у нічний час, заборона направляти жінок, в яких є діти до трьох років, у відрядження, тощо), які не захищають жінок, а знижують їх конкурентоздатність на ринку праці та формують в суспільстві уявлення про жінок як про об'єкт для зовнішньої опіки.

5. Необхідним є перегляд процедури проведення гендерної експертизи законодавства, яка на сьогодні представляє собою суто формальний механізм. Існує потреба у виробленні належної методології її проведення і

доступу громадськості до визначення пріоритетних актів, які підлягають такій експертизі та результатів відповідного аналізу.

Список використаних джерел:

1. Gender Inequality Index / Human Development Reports. — United Nations Development Programme. URL: <http://hdr.undp.org/en/content/table-4-gender-inequality-index>.
2. Опитування проведене в межах проекту Ради Європи «Просування доступності правосуддя для жінок в п'яти країнах Східного Партнерства – Азербайджан, Вірменія, Грузія, Молдова і Україна» спільно із Харківською обласною фундацією «Громадська альтернатива» URL: <https://rm.coe.int/training-manual-for-judges-and-prosecutors-on-ensuring-women-s-access-/168076429a>

ПОРЯДОК ВИДАЧІ ОБМЕЖУВАЛЬНОГО ПРИПИСУ ЗА ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА: СТАН ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Світлана МАТЧУК, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

За загальним правилом, справи про видачу обмежувального припису розглядаються судом за участю заявника та заінтересованих осіб. Однак, якщо участь заявника становить загрозу подальшої дискримінації чи насильства для нього, справа може розглядатися без його участі. Законом також встановлено, що неявка належним чином повідомлених заінтересованих осіб, не перешкоджає розгляду справи про видачу обмежувального припису. Суд повинен розглянути справу про видачу обмежувального припису не пізніше 72-х годин після надходження заяви про видачу обмежувального припису до суду. Важливо також підкреслити, що в силу ст. 3 (ч. 2 п.п. 12-1, 14) Закону України «Про судовий збір» за подання до суду заяви про видачу обмежувального припису судовий збір не справляється [2].

Заява про видачу обмежувального припису подається до суду за місцем проживання (перебування) особи, яка постраждала від домашнього насильства або насильства за ознакою статі, а якщо зазначена особа перебуває у закладі, що належить до загальних чи спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб, - за місцезнаходженням цього закладу.

Заява про видачу обмежувального припису може бути подана:

- 1) особою, яка постраждала від домашнього насильства, або її представником - у випадках, визначених Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»;